

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ОСВІТНІЙ СТАНДАРТ

Алла МІЩЕНКО (Кіровоград, Україна)

Статтю присвячено аналізу тих екстралінгвальних чинників, які передували створенню індустрії лінгвістичних та перекладацьких послуг, зумовили створення нових спеціальностей «Технічний переклад» і «Локалізація програмних продуктів» та визначають освітній стандарт спеціальності «Переклад» у ФРН.

Ключові слова: глобалізація економіки, технічне редагування тексту, переклад, локалізація програмних продуктів.

The article is devoted to the analysis of the extra-linguistic factors, that preceded the creation of the industry of the linguistic and translation services, caused the creation of the new subjects «Technical Writing» and «Software Localization» and determine the educational standards for the subject «Translation» in Germany.

Key words: globalization of economy, technical writing, translation, software localization.

Закон про відповідальність виробника перед споживачем за збитки, нанесені останньому в результаті користування неякісним товаром, прийнятий 15.12.1993. р. (BGBI. I S. 2198), та проголошення єдиного Європейського економічного простору 01.01.1993 р. стали юридичною передумовою створення єдиного європейського стандарту якості для експортної продукції, який згодом став стрімко поширюватись за межі ЄС через глобалізацію економіки. На законодавчому рівні було прийнято ряд законів та норм, які визначають

вимоги щодо якості інструкцій із введення в експлуатацію та інструкцій з експлуатації на продукти згідно прийнятого стандарту. Цей стандарт чітко регламентує обсяг та зміст технічної документації, а також відповідальність виробника та імпортера. Технічна документація розглядається як один із факторів ризику для виробника та імпортера за умови, якщо у документах на продукт можливі ризики через його неправильну або необережну експлуатацію перераховані не в повному обсязі. Крім того, виробник зобов'язаний імпортеру, а також на вимогу контролюючим органам надавати декларацію виробника про відповідність (EG-Konformitätszeichen „CE“), яка юридично підтверджує відповідність продукції всім вимогам та нормам, перерахованим у стандарті.

Таким чином, Закон про відповідальність виробника перед споживачем та Декларація виробника про відповідність якості змінили статус технічної документації як такої. Із дескриптивного та інструктивного тексту, який описує функціональні характеристики продукту, особливості його введення в експлуатацію та правила експлуатації, технічна документація перетворилась на так званий «щасливий квиток», який забезпечує продукту вихід на ринок, з одного боку, та документ, який є підґрунтям для судових позовів, з іншого боку. Бажання виробників уникнути відповідальності та судових позовів через невідповідну якість технічної документації зумовило виникнення лінгвістичної індустрії, яка спеціалізується на створенні технічної документації.

Крім того, одним з пріоритетних напрямків політики ЄС є гарантування громадянам ЄС доступу до інформації рідною мовою. Тому, згідно Європейського стандарту виробник зобов'язаний надавати споживачеві технічну документацію на продукт національною мовою, а розширення ринків збуту в результаті глобалізації економіки також суттєво вплинуло на збільшення обсягів перекладу та зростання кількості мов-перекладу. Концерн BMW, наприклад, перекладає технічну документацію для споживачів та сервісних центрів 40 мовами. Ці фактори зумовили стрімке та динамічне зростання ринку перекладацьких послуг та перенесення стандартів та вимог до технічних текстів у галузь перекладу, а необхідність культурної адаптації фахового тексту та програмного продукту створила умови для виокремлення діяльності, пов'язаної з локалізацією, в окремий сектор послуг – локалізація програмного забезпечення. Згодом було створено єдині стандарти для сектора послуг в галузі перекладу та локалізації.

Так, для забезпечення якісного перекладу в серпні 2006 р. було прийнято норми DIN EN 15038 [http://en.wikipedia.org/wiki/EN_15038] для перекладачів (Freelancer) та фірм (Sprachdienstleister), які надають перекладацькі послуги. Ці норми офіційно прийняті в країнах Євросоюзу, Великобританії, Швейцарії та на Кіпрі. Пройти сертифікацію за власним бажанням можуть фірми з інших країн, які надають перекладацькі послуги й мають на меті стати рівноправними партнерами на міжнародному ринку перекладацьких послуг. Стандарт DIN EN 15038 унормовує такі аспекти перекладацької діяльності як стандартизація, уніфікація та гармонізація термінології, а також регламентує вимоги щодо людських (Human Resources) та технічних ресурсів (CAT-Tools: Content Management System, Translation Memory System, Desktop Publishing, Controlled-Language-Checker), організації процесу перекладу (Workflow) та контролю якості (Qualitätsmanagement), загальних умов договору на надання перекладацьких послуг та додаткових послуг. Основна ідея документа – створити єдину платформу для ефективної взаємодії постачальників перекладацьких послуг та споживачів з огляду на права та обов'язки сторін. Окремі пункти стандарту висвітлено в книзі Г. Герцога та Г. Мюльбауера "Норми для перекладачів та технічних авторів" [Herzog: 2007].

Стандарти в галузі локалізації програмних продуктів створюються спілкою LISA (Localization Industry Standards Association), а основна їх функція полягає в оптимізації процесу локалізації продуктів на мовному, програмному та технологічному рівнях [www.lisa.org].

Сучасні геополітичні та економічні реалії зумовили створення цілої індустрії лінгвістичних послуг, секрет успіху якої полягає у наступному:

1) технологічно-організований процес створення мультилінгвальної документації, який складається з певної послідовності чітко визначених процедур, орієнтованих на колективне виконання проекту (workflow), а саме: планування проекту; створення «чистого» тексту

мовою-оригіналу, що базується на послідовному вживанні унормованих термінів та послідовному дотриманні редакційних правил щодо стилістики тексту; його переклад із залученням носіїв рідної мови, редакційне корегування та редагування тексту й перекладу,

2) залучення сучасних систем створення термінологічних баз даних та ефективного управління ними (MultiTerm та ін.);

3) ефективне використання сучасних редакційних систем (xMetal, ArborText, FrameMaker та ін.), систем управління контентом (Content Management System) та інтегрованих систем перекладу (Translation Memory Systeme: MemoQ, DejaVu, Across, SDL, Star та ін.);

4) використання модулів машинного перекладу в інтегрованих системах перекладу (SDL BeGlobal та ін.);

5) використання систем контролю за дотриманням корпоративної мови (Controlled Language Checker: KANT, CLAT, Acrolinx та ін.).

Єдиним фактором сучасного технологічного процесу створення мультилінгвальної документації, який не підлягає комп'ютеризованому контролю, є людський чинник. Тому, замовники бажають бачити в особі сучасного перекладача фахівця, якому притаманні такі якості як вимогливість до себе, орієнтація на сучасні стандарти, компетентність відповідно до стандартів кваліфікаційних вимог, готовність та бажання працювати в команді, критичне мислення, почуття відповідальності, ініціативність та здатність приймати важливі рішення власноруч і головне вчасно виконувати роботу.

Сучасні комп'ютеризовані технології, організація процесу та вимоги до фахівця змусили академічні установи впровадити нові спеціальності «Технічний редактор» та «Локалізація програмних продуктів», а також адаптувати навчальні плани для спеціальності «Переклад» до сучасних вимог глобального суспільства.

Переклад як спеціальність пропонується ФРН лише у п'яти навчальних закладах, серед яких:

- університет Лейпциг (Universität Leipzig, Institut für Angewandte Linguistik und Translatologie, Bachelorstudiengang «Translation», Master of Science «Clinical Research and Translation Medicine») [<http://www.uni-leipzig.de/~isuew/JOOMLA/>]
- університет Майнц (Universität Mainz (Germensheim), Bachelor «Sprache, Kultur, Translation», Master «Sprache, Kultur, Translation») [<http://www.fask.uni-mainz.de/>]
- університет Хайдельберг (Universität Heidelberg, Bachelor «Translation Studies for Information Technologie») [http://www.uni-heidelberg.de/studium/interesse/faecher/translation_study.html]
- університет Саарланд (Universität des Saarlandes, Bachelor «Vergleichende Sprach- und Literaturwissenschaft sowie Translation» Schwerpunkt Literaturwissenschaft, Bachelor «Vergleichende Sprach- und Literaturwissenschaft sowie Translation» Schwerpunkt Sprachwissenschaft Englisch-Französisch, Master «Translationswissenschaft / Übersetzen und Dolmetschen») [http://www.uni-heidelberg.de/studium/interesse/faecher/translation_study.html]
- ВНЗ у Маннхаймі (Bachelor «Translation Studies for Information Technologie») [http://www.uni-heidelberg.de/studium/interesse/faecher/translation_study.html]

Але тільки Інститут прикладної лінгвістики та перекладу лейпцизького університету акредитований за трьома рівнями якості, можливими в країнах ЄС:

1. Акредитація згідно вимог Болонської реформи

2. Членство в CIUTI (Conférence Internationale Permanente d'Instituts Universitaires de Traducteurs et Interpretes, frz. für *Internationale Konferenz der Universitätsinstitute für Dolmetscher und Übersetzer*), створеної за ініціативи університетів Хайдельберга, Сорбонни та Женев у 1960 р. для забезпечення можливостей міжнародного обміну, гармонізації освіти в країнах Європи та покращення якості освіти в галузі перекладу. Членство в CIUTI [<http://www.ciuti.org/>] передбачає спеціалізацію в галузі перекладу та високі освітні стандарти ВУЗу з огляду на сучасні вимоги ринку, технічне забезпечення ВУЗу та відповідність професорсько-викладацького складу.

3. Печатка якості ЕМТ (Europäischer Master „Übersetzen“) з 2009 р., яку можуть отримувати навчальні заклади, що спеціалізуються на підготовці перекладачів на

мастерських програмах за умови, якщо вони відповідають стандартам EU DGT (Directorate-General for Translation) [http://ec.europa.eu/dgs/translation/index_en.htm].

Навчальний план підготовки перекладачів Інституту прикладної лінгвістики університету Лейпцига складається з таких основних модулів:

1. Знання мов:

- Іноземні мови (3 іноземні мови за вибором)

2. Загальне мовознавство

- Контрастивний аналіз текстів
- Текст та текстувальність
- Лексикологія
- Лексикографія

3. Загальні та спеціальні проблеми термінознавства

- Вступ до термінознавства

4. Лінгвістика фахового тексту

- Фахова комунікація
- Стилїстика фахового тексту
- Редагування фахового тексту
- Технічне редагування тексту

5. Усний та письмовий переклад

- Моделі та методи перекладознавства
- Проблеми та методи перекладознавства
- Лінгвістичні аспекти перекладу
- Усний переклад
- Письмовий переклад

6. Переклад фахового тексту

- Моделі та методи фахового перекладу
- Проблеми та методи фахового перекладу
- Контрастивна фахова комунікація
- Спеціальні проблеми фахового перекладу

7. Культурологія

- Міжкультурна комунікація
- Мова і культура

8. Термінознавство та лінгвістичні технології

- Аудіовізуальний переклад
- Лінгвістичні технології

Спеціальність «Технічний редактор» скерована на підготовку фахівців, які пишуть тексти технічної документації відповідно встановлених міжнародних стандартів, специфіки галузі та фаху. Підготовку технічних редакторів різної спеціалізації у ФРН покладено на:

- ВНЗ з прикладної лінгвістики у м. Мюнхен (Hochschule für Angewandte Sprachen, München, Bachelorstudiengang „Mehrsprachige Technische Redaktion“) [<http://www.sdi-muenchen.de/hochschule/info/studienberatung/>]

- ВНЗ Мерсенбург (Technische Redaktion und E-Learning Bachelor) (Technische Redaktion und Wissenskommunikation Bachelor of Engineering, Hochschule Mersenburg) [<http://www.hs-merseburg.de/studieren/studiengaenge/bachelorstudiengnge/#c5335>]

- ВНЗ Зюдвестфален (Technische Redaktion und Projektmanagement; Bachelor; FH Südwestfalen, Soest) [http://www4.fh-swf.de/de/home/studieninteressierte/studienangebote/stg_so/trp/index.php]

- Технічний ВНЗ Миттельхессен (Technische Redaktion und multimediale Dokumentation, Master of Arts, Technische FH Mittelhessen, Gießen) [<http://trmd.fh-giessen.de/>]

- ВНЗ Карлсруе (Technische Redaktion, Bachelor und Master, Hochschule Karlsruhe) [<http://www.hs-karlsruhe.de/>].

Через неможливість комплексного аналізу всіх навчальних планів зупинимось коротко на загальному огляді дисциплін, які пропонуються у зазначених ВНЗ:

9. Лінгвістичні дисципліни:

- Іноземні мови (2 іноземні мови за вибором)
- Створення документації
- Технологія пошуку та збору інформації
- Технологія створення технічного тексту
- Технологія створення контенту

10. Економічні дисципліни

- Міжнародний маркетинг
- Глобалізація та інтернаціоналізація економіки
- Ефективний менеджмент та економіка
- Менеджмент в умовах глобального суспільства

11. Технічні дисципліни:

- Математика
- Основи ЕОД
- Техніка
- Програмні продукти та архітектура програмних продуктів
- Бази даних, структура баз даних та створення баз даних
- Інтернет технології
- Електронна документація
- Редакційні системи
- Технологія створення інформації
- Інформаційні системи
- Мультимедійні технології
- Технологія створення нових медіа
- Архітектура інформації
- Системи та технологія управління контентом

Спеціальність «**Локалізація програмних продуктів**» із можливістю здобути диплом бакалавра та/або мастера пропонується у ВНЗ Анхальт, м. Кьотен, ФРН (Hochschule Anhalt, Köthen, Bachelor- und Masterstudiengang „Lokalisierung“) [<http://www.hs-anhalt.de/nc/studium/service-fuer-studierende/allgemeine-studienberatung.html>]. Серед головних навчальних модулів, які пропонуються в межах навчальної програми можна назвати наступні:

1. Лінгвістичні дисципліни:

- Іноземні мови (2 іноземні мови за вибором)
- Граматика (іноземні мови)
- Переклад фахового тексту
- Лінгвістика фахового тексту
- Норми для створення технічної документації (рідною мовою)
- Норми для створення технічної документації (іноземною мовою)
- Міжкультурна комунікація для ділового спілкування
- Література та бази знань
- Локалізація технічної документації
- Термінознавство, термінологічна діяльність
- Технічне редагування тексту
- Машинний переклад
- Технічний переклад

2. Економічні дисципліни

- Економіка підприємства
- Маркетинг та міжнародний маркетинг

3. Технічні дисципліни:

- Термінологічна діяльність та управління термінологічними базами даних
- Електронна лексикографія та термінографія
- Технічне редагування тексту (Controlled Language Checker)
- Технічний переклад
- Машинний переклад
- Менеджмент проектами в процесі перекладу і локалізації та контроль якості
- Технологія локалізації програмного продукту, програмні продукти для локалізації
- Основи інформатики, концепції та парадигми програмування
- Операційні системи, програмування, створення програмних продуктів
- Системи баз даних та управління базами даних
- XML та сучасні технології (термінологічні бази даних, редакційні системи та інтегровані системи перекладу)
 - Структури даних та файли обміну даними
 - Концепція та архітектура сучасних медіа-систем
 - Людино-машинний діалог
 - Візуалізація технічних продуктів
 - Дистанційна освіта та технологія створення навчальних платформ

Навчальні плани спеціальності «Переклад» українських ВНЗ суттєво відрізняються від європейських через відсутність у них ключових для сучасного періоду дисциплін блоку «Лінгвістичні технології» та «Міжкультурна комунікація», а також через недостатній обсяг навчальних дисциплін, пов'язаних з вивченням лінгвістики фахового тексту, термінологічної діяльності та фахового перекладу. З огляду на це, робимо висновок про необхідність внесення змін до навчальних планів спеціальності «Переклад» в Україні з метою їх гармонізації з навчальними планами провідних європейських університетів, а саме: включити у навчальні плани такі дисципліни як: «Термінознавство та термінотворення», «Міжкультурна комунікація», «Лінгвістика фахового тексту», «Термінологічна діяльність: створення та управління термінологічними базами даних, екстракція термінології, консистентність термінології», «Моделі, методи та проблеми фахового перекладу», «Культурний компонент технічного тексту», «Аудіовізуальний переклад», «Інтегровані системи перекладу», «Менеджмент проектами в процесі створення мультимедіальної технічної документації й локалізації програмних продуктів», «Сучасні редакційні системи: FrameMaker, Content Management Systeme» «Технологія локалізації програмного продукту, програмні продукти локалізації», «Бази даних, структури баз даних та управління базами даних», «Основи інформатики, концепції та парадигми програмування», «Мова розмітки HTML», «XML та сучасні технології перекладу», «Інформаційні моделі та технологія створення контенту», «Візуалізація технічних продуктів», «Дисципліна за вибором (спеціалізація): економіка та маркетинг / юриспруденція та міжнародне право / електроніка та механіка / медіа-системи та інформаційні технології / медицина та фармакологія тощо». Через міждисциплінарність сучасної спеціальності «Переклад» слушним видається також реорганізація кафедр з підготовки перекладачів та зміна їх назви на «Кафедра перекладу та прикладної лінгвістики» за західним зразком, напр.: університет Лейпциг, інститут прикладної лінгвістики та перекладу.

Такі зміни є необхідною передумовою якісної підготовки перекладачів в Україні, які здатні конкурувати з іноземними колегами на глобальному ринку праці, а також гармонізації національних освітніх стандартів до сучасних європейських стандартів, що є обов'язком України згідно умов Болонської реформи.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Die Beschlussfassungsverfahren der EU. – Режим доступу : http://europa.eu/scadplus/constitution/doublemajority_de.htm
2. Gesetz über die Haftung für fehlerhafte Produkt. – Режим доступу : <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/prodhaftg/gesamt.pdf>
3. Herzog G. Normen für Übersetzer und technische Autoren / Holger Mühlbauer ; Gottfried Herzog. – 2., überarb. u. erw. Aufl. – Berlin ; Wien ; Zürich : Beuth , 2007. – 484 S.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Алла Міщенко – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри перекладу та загального мовознавства Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, докторантка Українського мовно-інформаційного фонду НАН України. *Наукові інтереси:* переклад та прикладна лінгвістика.